

Прилог разумевању ратне вештине

Капетан бојног брода у пензији др *Радосав Шуљагић*

Чланак је резултат ауторовог вишегодишњег истраживања ратне вештине, која се у војној литератури разматра с различитих становишта и, аналогно томе, одражава у свести припадника војски и оружаних састава. Последица тога су контрадикторна схватања оружане борбе, борбених дејстава, њихових пратећих активности, ратне вештине, њеног развојног преображаја и облика испољавања. Све то има егзистентне последице, које се непосредно уочавају у субоптималном практиковању ратне вештине у припреми и вођењу борбених дејстава и њихових пратећих активности, а нарочито у способности појединих војски и оружаних састава за борбена дејства.

Аутор указује на чињеницу да се слично стање уочава у актуелним војскама и оружаним саставима Српства, односно у нашој савременој теорији ратне вештине, која је очигледно егземпларни резултат догматизованих и стратократијски заснованих схватања, те њихових војнодоктринарних, углавном ненаучних интерпретација, без уважавања научних знања о вештини, пракси, теорији и науци. Указивањем на такво стање, аутор наводи најважније сазнајне основе које могу корисно да послуже у нашем војнообразовном процесу и научноистраживачком раду као упориште за правилно разумевање ратне вештине, њеног развојног преображаја и испољавања. У вези с тим, у чланку су наведене основне поставке научног схватања вештине, праксе, теорије и науке, а затим основне поставке и полазне одредбе: теорије науке и научне теорије, ратне вештине, праксе ратне вештине, теорије ратне вештине и науке о ратној вештини, односно полемистике, уз препоруку за њено усвајање и уважање у нашим оружаним снагама.

После насилног растурања Социјалистичке Федеративне Републике Југославије и Југословенске народне армије, у нашој војсци почињу да се улажу значајни сазнајни напори да се отклоне догматизована и стратократијски заснована схватања. У тим настојањима посебно је значајан допринос аутора из Института за ратну вештину, који покушавају да научно коректно и сазнајно ваљано укажу на најважније чињенице о ратној вештини и њеној досадашњој развојној датости. Међутим, сада се код нас – на супрот свему томе, *ad hoc*, несистематично и према

личном нахођењу појединаца – наставља с разматрањем и писањем о ратној вештини с истих и сличних, претходно заснованих ненаучних становишта. Тиме се наставља стара списатељска пракса и поново успоставља погрешна освештеност о стварности у којој се испољава реалитет војске и њеног најважнијег делања, односно практиковања вештине припреме и вођења борбених дејстава, те њихових пратећих активности у оружној борби. То нам наноси огромну сазнајну штету, с далекосежним последицама у практиковању ратне вештине, и омогућава настављање праксе тзв. кабинетске манипулације сазнајним достигнућима о стварности њеног испољавања у домену вештине, праксе, теорије и науке. Таква манипулација је посебно штетна ако се њени резултати устале у главама младих и будућих старешина, односно у официрском кору, и постану основна покретачка снага за њихово практично делање у оружној борби. Тиме се непријатељу посредовано даје најважније оружје за доношење пораза војскама Српства и за његово покорвање.

Полемистика, односно наша наука о ратној вештини или тзв. *ратна вештина као наука*, погрешној списатељској пракси о ратној вештини мора да се супротстави објективним, прецизним, систематичним, аргументованим и рационално утемељеним знањима и проспективним решењима. То су озбиљни разлози за темељиту теоријску расправу о ратној вештини, пракси ратне вештине, теорији ратне вештине и о полемистици.

Научно схватање вештине, праксе, теорије и науке

Потпунији увид у војну литературу показује да постоје веома различита и контрадикторна схватања о ратној вештини и њеном развојном преображају. То се нарочито уочава у несагласним и противуречним разматрањима ратне вештине, праксе ратне вештине, теорије ратне вештине и ратне вештине као науке. Та се разматрања углавном међусобно искључују јер нису заснована на јединственом научном схватању вештине, праксе, теорије и науке. Тиме се ствара погрешна освештеност о ратној вештини и њеном испољавању, па треба указати на њихове битне односе и међусобну условљеност, што је полазиште за отклањање свих наших сазнајних дилема и погрешних схватања о ратној вештини. То може корисно послужити за успостављање праве освештености о томе *шта она стварно јесте у људској пракси и у ратној стварности уопште*. Управо због тога, наведена проблематика се разматра са становишта методологије истраживања друштвених појава, пошто се рат увек испољава као најсложенија друштвена појава. То се полазиште не може оспоравати, јер су сва научна разматрања свесна друштвена активност, која се заснива на поузданим друштвеним и сазнајним основама.

Полазно упориште за правилно схватање ратне вештине јесте чињеница да је она основни чинилац људске праксе и борбени чинилац рата, односно ратне стварности и људске праксе у тој стварности. Осим

тога, она је саставни део познате историјске друштвене праксе која се манифестовала у разним периодима друштвеног развоја. Отуда се рат, заједно с оружном борбом и борбеним дејствима, према суштинским, садржинским и формалним одликама, може сврстати у релативно трајне и стабилне друштвене појаве, у којима доминира ратна вештина и њено практиковање.¹

Друштвена пракса је несумњиво веома сложена развојна активност. Она је целина свеукупне активности људског делања и њиховог односа са последицама тог делања. У тој целини *пракса се испољава као активна производно-стваралачка, чулно-материјална, свесна и целисходна људска друштвена активност, која је једина непосредна човекова веза с објективном стварношћу*. Људску, односно друштвену праксу чине активности и делања људи у материјалној и духовној сфери, која су ослоњена на одређену биолошку сферу. Из људске стваралачке способности, изражене кроз разноврсне облике рада, као својеврсне облике синтезе, произишле су све материјалне и духовне творевине. Људска активност је делатност карактеристична по развоју укупне стваралачке способности друштва у материјалној и духовној сфери. Развој такве способности заснован је на способности духовног развоја, на способности селекције искустава, памћењу, промишљању, учењу и предвиђању. Те способности, као синтеза физичких, психичких и друштвених својстава и карактеристика, изражене су кроз структуру и практиковање сваког рада. Способности делања, осим нужне природне и биолошке основе, оствариване као практиковање имају као значајне чиниоце своје структуре – вољу, знање и вештину. Воља се исказује као психички процеси који су непосредније везани уз смишљену (намерну, свесну) активност, а знање (резултат сазнавања или сазнања) као објективно заснована увереност у истинитост неког суда или судова. Истовремено, оно се исказује као суд или скуп судова у чију смо истинитост с правом уверени. „О знању говоримо тада када појединац оперира значењем ријечи: појмовима, описима, судовима, закључцима, дефиницијама, кад може да исту мисао разоткрије на разне начине.“²

Вештину (старогрчки τεχνη, старословенски вѣдѣти = знати, знање) могуће је дефинисати на различите начине и исказати одређено схватање. Сада се под појмом вештина углавном подразумева „... спретност у брзом и тачном извођењу каквог посла или рада стечена вежбањем“.³ У вези с тим, одредбе вештине крећу се од става да је вештина способност обављања физичких радњи стечена увежбавањем

¹ У војној литератури постоје бројна разматрања и дефиниције у којима се изражавају, углавном, несагласна схватања о борбеним дејствима, оружној борби, њиховој суштини и односу. Видети потпуније разматрање и одређења појмова „борбено дејство“ и „оружна борба“ у делу: Душан Вишњић, *Појам оружане борбе*, ВИНЦ, Београд, 1988; и потпуније разматрање и социолошко одређење рата у делу: Менсур Ибрахимпашић, *Друштвена природа општенародног одбрамбеног рата*, ВИЗ, Београд, 1977.

² Вид Печјак, *Психологија сазнања*, „Свјетлост“, Сарајево, 1981, стр. 278.

³ *Свезнање*, Београд, 1937, стр. 355.

одређених покрета и развијање спретности као психомоторне компоненте људског бића, па до става којим се вештина изједначава са практиковањем.⁴

Израз вештина се обично употребљава у три основна и различита значења, чији су суштина и смисао изражени ставовима: (а) вештина је „... људска особена способност (таленат, дар) да се одаберу и употребе најпогоднија средства ради остварења датог циља. У том смислу се каже да неко има вештину или да је вешт;“ (б) вештина „... је сама радња којом се постиже циљ. Одређена конкретна вештина се састоји из скупа одговарајућих радњи који је више или мање систематизован и којим се постиже одређени циљ... Овде је, дакле, вештина изједначена с праксом“, и (в) вештину „... чини скуп правила о људској делатности, тј. скуп норми како треба делати да би се постигао одређени циљ. У овом значењу се вештина узима када се о њој говори као о примењеној науци...“⁵ У целини, то значи да се под вештином углавном подразумевају: *способност за радњу, правило како обављати радњу и сама радња.*

Недостаци свих познатих дефиниција вештине намећу потребу да се констатује и нагласи неколико неборивих ставова. Наиме, вештина је интегрално укомпонована у практиковање сваке делатности. Обављање било којег рада или процеса подразумева вољу, знање и вештину у обављању разноврсних радњи и поступака. Вештина је увек значајан услов за примену знања. Она се не своди само на физичку спретност и увежбаност, већ се, с ослонцем на њих, своди и на способност решавања конкретних проблема који нису обухваћени постојећим знањима и вештинама. Отуда вештина садржи и компоненте обдарености, креативности и комбинаторике. Предмет вештине је одређена човекова делатност, а њена теоријска бит су одређена правила или норме човекове делатности у одређеној области. Практиковање вештине није ограничено само на уске, јединачне предмете, већ се односи и на веома широке и обимне предметне области. Ако се уваже те чињенице, за општу радну дефиницију вештине може се усвојити следеће одређење: *„Вештина је битна одредба практиковања сваког делања као способности примене знања на познате, стандардне и непознате нестандартне ситуације одговарајућим комбиновањем чинилаца. Вештина је реална друштвена појава чију структуру чине релативно стабилни чиниоци, чије се функције могу идентификовати као инструменталне и која је у функционалном односу међузависности и условљености у поретку искуство–сазнање–практиковање“.*⁶

⁴ Видети дефиниције вештине у следећим делима: *Речник српско-хрватског књижевног и народног језика*, књига II, САНУ, Београд, 1962, стр. 577; *Основи војне психологије* (превод са руског), Београд, 1965, стр. 156; *Речник српско-хрватског књижевног језика*, књига прва, Нови Сад–Загреб, 1967, стр. 366; *Ријечник хрватског или српског језика*, дио XXI, ЈАЗУ, Загреб, 1973–1974, стр. 121; Вид Печјак, *Психологија сазнања*, исто, стр. 275, итд.

⁵ О томе види шире у: *Војна наука*, ВИЗ, Београд, 1971, стр. 53–95, и стр. 69–70.

⁶ Славомир Милосављевић, *Научно схватање вештине, праксе и науке о „датој“ (ратној) вештини*, (научна грађња – истраживачки задатак „Научна изграђеност ратне вештине“), ЦВВШ ОС, ИСИ, Београд, 1991. стр. 2.

У многим научним делима аутори оправдано тврде да је наука најважнији облик човекове друштвене свести и делатност од чијих резултата значајно зависи развој друштва и његов опстанак. Епистемолошка анализа знања о науци показује да је савремена наука рационалан spoj: 1) планираних, организованих и методолошки коректних људских активности којима се долази до објективног, прецизног и систематичног знања о стварности и 2) веома развојног система објективних, прецизних, систематичних, аргументованих и рационално заснованих знања о природи, људском друштву и људској психи, до којих се дошло применом одређених објективних метода истраживања. Предмет науке су проблеми и процеси који се пред човека постављају, а њена теоријска суштина су објективни закони одређене предметне области.

Слична, али непотпуна одређења науке садржана су и у дефиницијама које су мање или више апликабилне на строго усмерена теоријска разматрања.⁷ Очигледно је да се под науком подразумева дијалектичко јединство научноистраживачких активности којима се стичу научна знања и јединственог развојног система стечених научних знања о природи, људском друштву и људској психи. Та знања су резултат научноистраживачких активности научноистраживачког кадра, па се често уважава и схватање да је наука – у садашњем стању и у стањима у којима је била пре тога (*in statu quo ante*) – систематизовано целокупно научно знање или скуп истинитих методски сређених знања највишег степена о стварности природе, људског друштва и људске психе. Практично, наука је једна, али постоје многа и различита подручја стварности која људи научно сазнавају, односно изучавају и истражују. Отуда постоје многе и различите конкретне науке које истражују та подручја, предметне области или делове стварности. Оне су прикладно именоване и означене сагласно одликама оних делова природне, друштвене и психичке стварности које конкретно истражују, а све заједно чине јединствен и комплексан систем науке или научни систем.⁸

Под научним схватањем подразумева се логички конзистентан систем појмова (дефиниција – конституисаних и формираних према правилима дефинисања), судова и закључака до којих се дошло применом научних метода у оквиру одређене науке или одређених наука. То

⁷ Видети дефиниције науке у следећим делима: Богдан Шеших, *Основи методологије друштвених наука*, Научна књига, Београд 1974, стр. 292; *Енциклопедија лексикографског завода*, књига бр. 4, Југословенски лексикографски завод, Загреб, 1968; стр. 487 и 488; *Филозофски ријечник*, Накладни завод Матице хрватске, Загреб, 1984, стр. 223; *Мала енциклопедија*, друга књига, треће издање, „Просвета“, Београд, 1978, стр. 629; *Основи марксистичке филозофије*, „Рад“, Београд, 1962, стр. 14, итд.

⁸ Научни систем или систем наука је инваријантан, али се може различито схватати и тумачити. О томе Славољуб Дубић пише: „Под научним системом може се једном разумијевати свеукупно научно знање, наука као скуп свега знања, у којој елементе представљају поједине науке које су се развиле на појединим подручјима истраживања. Други пут, поједине науке, које у систему свеукупног знања представљају елементе, могу се узимати као системи у којима елементе представљају узајамно повезане теорије“ (Славољуб Дубић, *Увођење у научни рад*, Завод за издавање уџбеника, Сарајево, 1970, стр. 74).

значи да је за формирање научног схватања о вештини неопходно да претходно буду испуњени бар следећи услови:

1) да је вештина идентификована као појава – процес и да је довољно описана и разграничена од других појава, тако да се од њих може јасно разликовати;

2) да је појава ваљано именована и да је успостављен систем неопходних симбола за мишљење и комуницирање у њој;

3) да је појава дефинисана као предметна област научног истраживања (изучавање), да су у њој јасно одређени проблеми и процеси као предмет научног истраживања и да је ситуирана у систему одговарајућих области наука, односно научних дисциплина и научних грана;

4) да се о појави могу поставити научно засноване хипотезе и да се оне могу научним методама проверавати, односно оповргавати и доказивати;

5) да се научно знање о предметној појави може остваривати у оквиру једне од важећих парадигми или конституисањем нове парадигме, односно да се може истраживати у оквиру неког од постојећих методолошких праваца или заснивањем новог правца.

Разматрана у етимолошком смислу, реч *теорија* води порекло од грчке речи *теориа*. Њено првобитно значење било је *разматрање и гледање*. Временом, то се значење изгубило и реч (термин) теорија се почела употребљавати све више у значењу стеченог, забележеног и сачуваног људског знања, без обзира на то да ли је оно истинито или неистинито. С ослонцем на то значење, реч теорија се у нашем свакодневном животу, а нарочито у истраживањима, почела употребљавати у различитом предметно-садржајном смислу. То ствара проблеме у научносазнајном раду и присиљава на тражење правог одговора на питање *шта је то теорија*.

У литератури не постоји општеприхваћена дефиниција теорије, односно о теорији постоје различита схватања, која се често искључују.⁹ Наведена значења термина теорија дају глобалан или непотпуни одговор на постављено питање, па њихово уопштавање показује да се теорија, углавном, схвата и разматра на два начина.

Теорија, у најопштијем смислу, значи *свако знање о свету, односно о природи, људском друштву и људској психи – укупно, посебно или*

⁹ На пример, то потврђују и дефиниције теорије у следећим лексикографским делима: Кукољеч, *Организационо пословни лексикон израза, појмова и метода*, „Рад“, Београд, 1986, стр. 1522; *Опћа енциклопедија, бр. 8, Југословенски лексикографски завод, Загреб, 1982, стр. 179–180*; Прохоров, А.М., *Енциклопедический словарь, Советская энциклопедия, Москва, 1981, стр. 1330*; *Речник српскохрватског књижевног језика, књига шеста, Матица српска, Нови Сад, 1976, стр. 185, итд.* То потврђују и разматрања о теорији у следећим делима: Б.С. Грјазнов, Б.С. Динин и Е.П. Никитин, *Теорија и еѐ објект*, „Наука“, Москва, 1973; Михаило Марковић, *Дијалектичка теорија значења*, „Нолит“, Београд, 1961; Војин Милић, *Социолошки метод*, „Нолит“, Београд, 1978; Михаило Поповић, *Теорија и пракса*, „Рад“, Београд, 1958; Б.С. Степин, *Становление научной теории*, Издателство БГЙ, им. В.И. Ленина, Мински 1976; Богдан Шешкић, *Онови методологије друштвених наука*, „Научна књига“, Београд, 1974, итд.

појединачно. На основу тога, теорија обухвата сва знања у којима је потпуно или непотпуно (нетачно) одражена објективна стварност или неки њен део, и сва знања (опште истине – на пример: народне пословице, изреке, мудрости итд.), у којима је акумулисано (сакупљено) дугогодишње људско, друштвено и практично искуство. Односно, *теорија обухвата сва знања људског друштва која су стечена мишљењем, записана и сачувана да служе као сазнајна вредност и ослонац за унапређење људске праксе.* Она је свако промишљање које карактеришу предмет, мисаоност, садржајност, одређеност и логичка повезаност. Тако схваћена, не испуњава строге захтеве теорије науке и научне теорије, па не може имати карактер теорије ако није основана, те ако није израз систематског и логичког конзистентног мишљења.

У најужем смислу, теорија значи *објашњење неке појаве или врсте појава и реалних или замишљених предмета на основу научних принципа, закона или хипотеза.* У вези с тим значењем, важно је да теорија обухвата сва знања у којима је потпуно, за одређено историјско време и простор, одражена објективна стварност неке појаве или врсте појава, и реалних или замишљених предмета у свету и стварности. Такви облици знања су, на пример: Марксова теорија економских вредности, Ајнштајнова теорија релативитета, марксистичка теорија о наоружаном народу, теорија система, Квантна теорија, дијалектичка теорија значења, теорија структуре традиционалног мишљења, теорија сазнања, теорија формалних језика итд.

Наведена значења указују на чињеницу да је прави одговор на питање шта је теорија у дијалектичком јединству човекове чулне практичне активности и теоријског мишљења. Ако одговор тражимо у том смислу, материјалистичка дијалектика учи да основу свих процеса и облика људског сазнања сачињава човекова сазнајна моћ. Она се састоји од активности човекових чула и способности теоријског мишљења. Преко чулности и мишљења човекова сазнајна моћ је непосредно усмерена на сврсисходно стицање знања и разрешавање актуелних проблема у људском друштву и у стварности. У том сазнајном и практикабилном процесу, чулно-практичне и мисаоно-теоријске активности људи су увек нераздвојне, међусобно прожете и условљене. Тако усмерене, оне сачињавају најважнији, јединствени процес у друштвеној стварности – прошлој, садашњој и будућој – при чему *целокупна чулно-практична активност људи чини људску праксу, а њихова целокупна мисаоно-сазнајна активност – теорију.* То схватање теорије је свеобухватније и свестраније од свих наведених схватања. Оно непосредно, на основу научних чињеница, доказује да је *теорија део укупне људске праксе и један од њених посебних облика испољавања.* Према томе, схваћена у материјалистичко-дијалектичком смислу, *теорија је целокупна мисаоно-сазнајна активност којом су стечена, забележена, сачувана и даље се стичу људска знања.*

Основу материјалистичко-дијалектичког схватања теорије чине две основне области људске мисаоно-сазнајне активности: целокупна ми-

саоно-сазнајна активност, којом се стичу, бележе и чувају знања о свету, односно о природи, друштву и људској психи, и сва знања о свету и његовој стварности која постоје као крајњи производ мисаоно-сазнајне активности. Теорија се највише разматра у том другом смислу – као крајњи производ целокупне мисаоно-сазнајне активности људи. На основу тога, у финалном облику, *теорија обухвата сва забележена и сачувана знања која су добијена мисаоно-сазнајном активношћу људи у области разумске, емоционалне (сфера људских осећања) и вољне друштвене свести*. Та су знања углавном систематизирана према посебним облицима друштвене свести, па се деле на знања из филозофије, науке, уметности, морала и религије.

О свим облицима друштвене свести постоје истинита знања и знања која су се у укупној људској пракси показала као погрешна. С обзиром на то, може се оправдано нагласити да теорија обухвата сва забележена и сачувана (истинита и неистинита) људска знања која су кроз људску праксу стечена мисаоно-сазнајном активношћу људи о свету и његовој стварности, односно о објективној стварности као предмету филозофије, науке, уметности, морала и религије. То практично значи да теорија садржи: теорију филозофије, теорију науке, теорију уметности, теорију морала, теорију религије и њихове уже (посебне, појединачне, елементарне итд.), истините и неистините, конкретне теорије. Разматране посебно, свака од конкретних теорија чини одређени континуум теорије, па се мора уважавати њена целовитост и генуинитет.

За људско друштво и његову праксу важне су све истините теорије о посебним облицима друштвене свести. Ипак се сматра, и у људској пракси је потврђено, да су *теорија науке* и *научне теорије* најважније за даљи развитак људског рада, непосредно мењање објективне стварности и стицање истинитих знања о тој стварности и самим процесима рада.

Полазна одредба теорије науке и научне теорије

На почетку сваког разматрања о стварном значењу синтагме теорија науке може се претпоставити да је оно већ познато. Међутим, таква претпоставка није потпуно тачна, јер се у нашој литератури теорије науке веома често разматра као научна теорија, и обратно. При томе, не ради се само о простој инверзији речи или о субјективистичким и техничким пропустима појединих аутора, већ о њиховим различитим контемплацијама или о истосмисленом схватању два различита појма која су веома значајна за науку. Дакле, у нашој литератури постоји значајна проблемска ситуација која се мора разрешавати да би се дошло до правог одговора на питање шта је теорија науке и шта је научна теорија.

Узимајући у обзир чињеницу да је стварно значење синтагме теорија науке и научна теорија полазна основа за потпуније разумевање теорије ратне вештине (наше теорије ратне вештине) и њене научне

изграђености, мора се обратити посебна пажња на њихово правилно дефинисање и на њихову строгу динстинкцију. Зато се морају уважавати одређена постулативна знања науке, а нарочито битна знања из дефиниције теорије, дефиниције науке и структуре знања у савременој науци.

У конкретним наукама, научним дисциплинама и научним гранама постоји значајан фонд знања о њиховим предметима истраживања, односно о деловима стварности који се у оквиру тих наука истражују, сазнају и изучавају. Та знања се налазе на различитим нивоима општости, што непосредно указује на научну изграђеност и достигнути ниво развоја појединих наука. С обзиром на то, у појединим наукама могу се условно издвојити три основна нивоа стечених знања или њихова три основна структурна дела. То су: *први ниво или чињенична знања, други ниво или основна теоријска знања, и трећи ниво или интегрисана и систематизована теоријска знања.* Чињенична знања се налазе у научној изворној грађи или у чињеничном материјалу на којем наука заснива и помоћу којег доказује своје ставове. Основна теоријска знања су у разним искуственим уопштавањима, хипотезама, законима, појединим ужим теоријама и ужим теоријским системима, ако их има у одређеној науци. Интегрисана и систематизована теоријска знања су у јединственом теоријском систему одређене науке, уз настојање да се у њега укључи њено целокупно теоријско знање. Међутим, у многим наукама не постоји разрађен и развијен теоријски систем, већ само различите најопштије теорије, које обухватају поједине делове чињеничних и основних теоријских знања.

Сва знања науке не чине изоловане делове. Она се налазе у међусобном, мање или више кохерентном и свестрано зависном односу, који се непосредно одражава на целину науке и њене теорије. Знања која су стечена мисаоно-сазнајном активношћу људи, која су забележена, сачувана и даље се стичу да служе за задовољавање одређених важних људских потреба, одређујућа су за теорију науке. Њихова анализа показује да *теорија науке обухвата посебну мисаоно-сазнајну активност којом се стичу, бележе и чувају научна знања и сва забележена и сачувана теоријска знања (основна, интегрисана и систематизована) о предмету науке, односно о стварности природе, људског друштва и људске психе.* Ако се разматра само као резултат и крајњи производ људске мисаоне-сазнајне активности, *теорија науке се практично појављује у облику забележених и сачуваних научних знања о предмету науке.* Та знања служе да се: а) унапреди људска пракса и теорија; б) задовољи тежња за знањем, независно од његове практичне користи; в) задовоље човекове естетске потребе условљене теоријским знањем, и г) да се прошире људски сазнајни видици.

Слично науци, и теорија науке садржи већи број теорија конкретних наука, њихових научних дисциплина и научних грана. Разматрана у најопштијем смислу, *теорија неке конкретне науке обухвата посебну мисаоно-сазнајну активност којом се стичу, бележе и чувају научна знања о предмету те науке, односно о оном делу стварности који та наука*

истражује и сазнаје. Ако се разматра само као резултат и крајњи производ мисаоне сазнајне активности, теорија неке конкретне науке се појављује у облику забележених и сачуваних научних знања о предмету те науке. Отуда, теорију неке конкретне науке сачињавају методски коректно повезани, интегрисани и систематизовани општи теоријски и искуствени ставови помоћу којих та наука сређује искуствене податке, објашњава искуствене појаве у оном делу стварности који је предмет њеног истраживања и усмерава будућа истраживања.

Структура знања у теорији неке конкретне науке умногоме зависи од развијености те науке, односно од развијености њене теорије. С обзиром на то, могу се само условно, без одређивања неке строге границе, издвојити три основна типа конкретних наука и њихових теорија:

– У први тип спадају науке на најнижем нивоу теоријског развоја. Њихова теорија се углавном састоји од већег броја искуствених уопштавања, која су међусобно повезана разним мисаоним конструкцијама. У таквим теоријама нису изложене детерминистичке структуре и неке општије правилности испољавања предмета науке. Такође, у њима нема ни проверених општих теоријских ставова на основу којих би се искуствено знање те науке могло систематизовати у теоријском облику и у јединственом теоријском систему. Зачеци њихових теоријских система углавном се састоје из разних описа, класификација и типологија, у којима се сређују и уопштавају искуствени подаци, обавештења и чињенице о предмету науке.

– Други тип чине науке које се налазе на вишем нивоу теоријских знања. Њихова теорија се углавном састоји од релативно већег броја искуствених уопштавања, хипотеза и релативно мањег броја научних закона и научних теорија. Основна теоријска знања, а нарочито поједини научни закони и научне теорије, нису интегрисани у јединствен теоријски систем науке, па им се у том смислу усмерава даљи научни развој и доградња постојећих основа теоријског система. У том смислу је усмерена и њихова научна стратегија која се води институционално, плански и организовано.

– У трећи тип спадају оне науке које се налазе на знатно вишем нивоу теоријских знања, односно у садашњим условима на највишем нивоу таквих знања. Њихова теорија се састоји од основних теоријских знања која су интегрисана у јединствен теоријски систем дате науке. У таквим наукама успостављена је научна стратегија која је усмерена на интеграцију и стварање јединствених интердисциплинарних теоријских система, за посебне групе или системе наука из јединствене области – на пример: природне, друштвене, психолошке, математичке итд.

Теорија неке конкретне науке која је формирана у јединствен теоријски систем има инваријабилну структуру. Њена структура се састоји од различитих, међусобно повезаних и условљених основних конститутивних делова. Мада се ти делови различито идентификују и одређују, анализа такве теорије показује да се у њој експлиците или

имплиците налазе: (1) предмет теорије, (2) основни речник, (3) изван број постулата и знатно већи број теорема, (4) изван број научних закона, (5) изван број хипотеза и (6) једна или више научних теорија.

Предмет теорије неке конкретне науке обухвата одређену област стварности или врсте појава, односно проблеме и процесе у тој области или појавама који су прави предмет науке. Он је потпуно сагласан с предметом те науке и обухвата експлиците његов сазнати и имплиците његов несазнати део.

Основни речник у теорији неке конкретне науке чини лексиколошку и сазнајну основу њеног језика. Он садржи дефиниције основних појмова, које служе: а) да се води успешна комуникација у тој науци и њеном сазнајном окружењу; б) да се прецизно и довољно јасно одреди смисао те теорије, и в) да се омогући њено прецизније проверавање. Без основног речника смисао одређене теорије не може да буде довољно јасан и одређен, нити се она може прецизније искуствено проверавати.

Постулати о теорији неке конкретне науке јесу њени најопштији теоријски ставови из којих су изведене и из којих се могу извести њене основне теореме. Њихова тачност се обично проверава на основу закључака који су изведени из њих. У конкретној теорији то су, углавном, малобројни принципи и аксиоми, односно одређени захтеви или поставке за које нема неких строгих доказа, па се они обично прихватају на основу извесних чињеница или из практичне потребе (или из нужности) за објашњењем неких важних и у одређеним условима необјашњивих процеса или творевина. Број постулата није ограничен, али се тежи да их буде најмањи могући број. *Теореме у теорији* неке конкретне науке су ставови, односно научне тврдње које су изведене из постулата те теорије или из већ доказаних теорема. То су углавном општи ставови и свако научно тврђење које је изведено из општијих или већ доказаних основних ставова те теорије.

Научни закони у теорији неке конкретне науке су научно сазнати и потврђени општи ставови који изражавају законски однос (објективан, суштински, нужан, општи и трајни) унутар појединих појава или између извесних појава и група појава у предметној области те науке. Такви ставови исказују сазнату и потврђену неку општу и суштинску релацију између разматраних појава, група појава и унутар њих самих итд. У вези с тим, они истовремено одражавају и замисао одређеног суштинског односа који је значајан за те појаве. Тиме се (помоћу научних закона) у одређеној теорији изражава нераздно јединство предметне суштинске релације, субјективне мисаоне концепције те релације и језичког израза замисли законског односа разматраних појава.

Хипотезе у теорији неке конкретне науке су основане мисаоне претпоставке о разматраним појавама, односно о њиховим одликама (својства, структура, функције, облици, стање итд.) и њиховим односима с осталим појавама, творевинама, предметима итд. Оне углавном садрже задовољавајућа објашњења разматраних појава или служе као теоријска допуна извесних празнина у њиховом познавању. У одређеној теорији,

оне се обично наводе као општи теоријски ставови који су научно прихватљиви ако њихова суштина задовољава непосредне захтеве теоријске експликације, проверљивости и заснованости. Тако наведене, оне обично: а) обухватају и објашњавају познате чињенице о појави или о групи појава на које се односе; б) користе се као полазна основа за предвиђање извесних чињеница о појави или групи појава на које се односе, и в) налазе се у складу са свим осталим прихваћеним научним знањима о појави или о појавама на које се односе. Њиховим даљим проверавањем обично се долази до поузданијих и највиших научних знања, односно до научних закона и научних теорија.

Научна теорија у теорији неке конкретне науке чини опис и научно објашњење неке појаве или групе појава, засновано на научним принципима, законима и хипотезама. У тој теорији она се обично испољава као детаљно разрађен и проверен хипотетички став научног закона или хипотезе примењене на разматрану појаву или групу појава из одређеног дела предметне области те науке. Отуда је теорија науке увек шири и општији појам од појма научне теорије и оне се, услед тога, налазе у односу општег према посебном, и обратно. Изузетак могу да буду само научне теорије чији предмет интегрално обухвата делове предмета више наука, група наука и њихових научних дисциплина или, евентуално, једне науке. У односу на теорију науке, научна теорија је обично њен најважнији део и најзначајнији извор хеуристичких идеја. У том односу она мора да испуни знатно строже захтеве научног сазнавања, па се, због тога, у њој постиже највећа општост и систематичност научног знања, што се непосредно, експлиците и имплиците, одражава на њену структуру и структуру теорије науке.

По правилу, свака истинска научна теорија за своју област разматрања има предмет или део предмета неке науке или научне дисциплине (конституисане или у конституисању) и идеју водилу која се односи на перспективни реалитет тог предмета. Тако усмерена, она мора да садржи проверене, веома вероватне исказе о научним законима и научним чињеницама, односно аргументоване судове и закључке о правилностима и законитостима разматране појаве, групе појава, процеса итд. Пошто је научна теорија развојна, у њој морају да буду јасно изражени, у свакој фази развоја, континуитет основне идеје водиле, припадност одређеној парадигми, теоријско-методолошка заснованост и комуникативност с предметним реалитетом, и мора да указује на превазиђене и потенцијалне поставке. То се све одражава на њен историјски, актуелни и прогностички део, који би се могао назвати хипотетичним или перспективно претпостављеним.

Релативно мали број научних теорија има потпуно развијену структуру, коју чине:

а) *предмет* – део предмета теорије науке и одређене науке на који се конкретна научна теорија односи, дијалектички га описује и научно објашњава;

б) *основни појмови* – изван број основних појмова или њен основни речник;

в) *основни ставови* – изван број постулата, односно принципа и аксиома у теорији;

г) *научни закони* – изван број научних закона о појавама које су предмет теорије;

д) *хипотезе* – изван број непроверених теоријских претпоставки чије проверавање доводи до мењања научне теорије, до њеног сазнајног продубљавања и интегративног уопштавања;

ђ) *теореме* – изван, релативно већи број проверених научних претпоставки, које су изведене из основних ставова научне теорије.

Интеграцијом више научних теорија о појавама које су предмет неке конкретне науке ствара се њено научно учење. Оно је резултат веома сложених мисаоно-практичних активности и директно је усмерено на прогресивно сједињавање научних знања и на развој теорије одређене науке. Непосредним развојем такве теорије ствара се синтетички теоријски поглед на актуелну стварност предмета науке и обавља њен *трајни задатак* – *стварање оптималног синтетичког теоријског погледа на будућу стварност предмета науке*. Да би могла да обави тај задатак теорија сваке конкретне науке мора, пре свега: (а) *да буде прецизна*, односно да су њена знања правилно и тачно одређена, те потпуно једноставно изложена (јасно, кратко, сажето, разветно и естетски лепо); (б) *да правилно повезује и објашњава проверена искуствена уопштавања, научне законе и научне теорије*; (в) *да буде искуствено проверљива*, односно да се њена знања могу проверити у актуелној (или перспективној) људској пракси; (г) *да се може употребити за научно предвиђање појава предмета науке које су описане и научно објашњене*; (д) *да је хеуристички плодна*, односно да њена знања служе као извор и основа за проналажење нових идеја, научних претпоставки и научних чињеница, те сталних подстицаја за проналажење и успешно решавање нових проблема у стварности предмета науке, и (ђ) *да је непосредно (или перспективно) примењива у одређеном делу људске праксе*.

Испуњавањем наведених захтева теорија сваке конкретне науке добија веома значајну сазнајну улогу у одређеном делу људске праксе и људског живљења, која може да буде *теоријско-сазнајна и примењена* или практична, и увек је примерена решавању одређених проблема који настају у природи, друштву и људској психи. *Теоријска сазнајна улога теорије неке конкретне науке* састоји се: (1) *у самом сазнавању предмета науке*, односно у открићу истине или вероватних истинитих знања о стварности њеног предмета истраживања; (2) *у научном објашњењу предмета науке*, односно у дубљем појмовном законском сазнању предмета науке, којим се научно откривају његов настанак, порекло, садржај, унутрашња структура, облик испољавања (његове суштине), унутрашње везе и односи, везе с осталим предметима конкретних наука, његово понашање и функционисање у различитим условима итд.; (3) *у предвиђању развоја предмета науке*, односно у предвиђању ди-

јалектичког развоја дела стварности и његових саставних делова који су предмет те науке; (4) у проширивању постојећег знања о предмету науке постављањем нових хипотеза на основу постојећег научног знања и откривених искуствених чињеница, и (5) у изради научноистраживачких пројеката, при чему постојећа научна знања имају огроман значај за израду концептуалних теоријских основа и израду нацрта научних замисли. Примењена или практична улога теорије неке конкретне науке састоји се: (1) у примени теоријских знања за решавање конкретних проблема, односно за решавање одређених ситуација које се не могу једноставно и непосредно разрешити, и (2) у примени научних теорија и научних решења за остваривање одређених практичних циљева, односно за остваривање одређених интересних вредности којима се задовољавају неке општељудске потребе.

На остваривање сазнајне улоге неке конкретне теорије науке могу да утичу многа ограничења, а нарочито хипотетичност њених појединих делова. То се нарочито дешава код теорија друштвених наука, пошто у њима нема (осим изузетно) универзалних номотетичних закона, без којих се не може одстранити неизбежна хипотетичност појединих делова теорије. Њихова хипотетичност отежава проверу теорије и оспорава становиште да је нека теорија ваљана ако је потврђена у одговарајућој пракси и да је поуздан водич те праксе. Та је поставка само условно прихватљива и прогресивно усмерена, јер захтева континуирано потврђивање одређене теорије и обавезује на консеквентно разматрање њеног сазнајног домета и њене временске, просторне, ситуационе и предметне ограничености. У тим разматрањима обично се уочава одступање (учесталост, својства, последице итд.) праксе од теоријских уопштених поставки и обезбеђују неопходна знања за формирање нових, ваљаних теоријских општих поставки које се ослањају на конкретна догађања у пракси. Тиме се обезбеђује јединство дијалектичког развоја праксе, вештине, теорије и науке, које је важеће за све области људског делања.

Полазна одредба ратне вештине

У методолошким и епистемолошким разматрањима теорије ратне вештине обично се уочава да је она оптерећена многим сазнајним проблемима који су настали због несагласних одређења ратне вештине и њихових контрадикторних интерпретација. Исходиште тих проблема назире се у периоду заснивања науке о ратној вештини – када су извршене неправилне дистинкције ратне вештине од вештине ратовања (умеће ратовања), војне вештине и војних наука, а затим изложене њене прве одредбе, у којима се дефинише као конкретна вештина и као конкретна наука.

Прва дефиниција ратне вештине наведена је 1832. године у познатој теоријској расправи Карла фон Клаузевица *О рату*: „Ратна вештина у првом смислу биће, дакле, вештина употребе датих средстава у борби,

и овде је не можемо боље означити до именом ратоводство“, које је (калк у нашем језику) у истом делу одређено као „... распоред и вођење борбене делатности“.¹⁰ У контроверзној интерпретацији тих одредаба, ратна вештина је у том тексту имплиците разматрана као конкретна вештина, односно као вештина употребе оружаних снага у оружној борби и као умеће припреме и вођења борбених дејстава. Тиме је Клаузевиц указао на основну војну вештину у рату, коју је посебно издвојио и именовано семантички (и семазиолошки) ваљаном синтагмом *ратна вештина*.

Прва несагласна, или по редоследу формирања друга дефиниција ратне вештине дата је 1837. године у познатој теоријској расправи Анри де Жоминија *Преглед ратне вештине*: „Ратна вештина, онаква каква се обично схвата, дели се на пет чисто војничких грана: стратегију, велику тактику, логистику, артиљеријску и инжињеријску вештину, која постаје све обимнија услед напретка науке, и најзад на детаљну тактику. Али постоји још један део који припада овој науци, а који је досада био искључен. То је ратна политика“.¹¹ У такође контроверзној интерпретацији те одредбе, ратна вештина је у том тексту имплиците разматрана као конкретна наука, односно у коначном опредељењу аутора разматрана је као наука коју сачињавају научне дисциплине стратегија, тактика и логистика.¹² Тиме је Жомини указао на појаву науке о основној војној вештини, односно о појави науке о ратној вештини, коју је, насупрот Клаузевицу, неправилно именовано и допринео да се заснују различита схватања о тој вештини и тој науци.

Полазни дуализам у схватању ратне вештине прихватили су многи следбеници Клаузевица и Жоминија. Они су настојали потпуније да је размотре и прецизније одреде, па су због тога њена полазна одређења касније знатно модификована, суштински мењана и мултиплицирана у несагласном смислу. Последице свега тога су актуелна и диференцирана схватања ратне вештине, те њихово различито уважавање у савременим оружаним снагама. Пошто су та схватања (и одредбе) полазна основа за њено изучавање, упутно је указати на њихову доминацију у савременој војноисторијској мисли и на њихово официјелно уважавање у појединим оружаним снагама и код нас.

(1) У оружаним снагама Сједињених Америчких Држава (а самим тим и у већини осталих држава припадница Северноатлантског пакта – НАТО-а) уважава се прагматично схватање војне науке. Према том схватању, „војна наука је учење о војним и сродним пословима, која за свој предмет има откривање принципа и правила помоћу којих се руководи војним операцијама, ради унапређења стратегије, тактике и оружја... Сврсисходно остваривање тих циљева је ратна вештина. Отуда је ратовање и наука и вештина... Под ратном вештином (*Art of war*) углавном се подразумева теорија чију основу сачињавају усвојена ратна

¹⁰ Клаузевиц, *О рату*, „Војно дело“, Београд, 1951, стр. 91 и 92.

¹¹ А. Жомини, *Преглед ратне вештине*, „Војно дело“, Београд, 1952, стр. 39.

¹² Исто, стр. 89–92.

начела и њихова примена у пракси“.¹³ То је (према схватању познатих војних теоретичара на Западу, следбеника Клаузевица) основни садржај ратне вештине и предмет њеног разматрања.

(2) У оружаним снагама Русије, односно бившег Савеза Совјетских Социјалистичких Република (а самим тим и осталих држава чланица бившег Варшавског уговора, осим оружаних снага Народне Републике Пољске) превладава схватање да је „... војна наука јединствени систем знања о припреми и вођењу оружане борбе ... у коме најважнији значај има општа теорија војне науке и теорија ратне вештине, а остале дисциплине и гране које улазе у њу служе и обезбеђују ове главне, основне гране војне науке... Општа теорија војне науке даје општу, принципијелну слику система војних знања, разоткрива и показује законитости које ту делују... Њене поставке и закључци служе као руководство за све делове, гране и дисциплине... Теорија ратне вештине, као главни саставни део војне науке, непосредно се бави начинима и облицима оружане борбе, а њеним закључцима и поставкама руководе се, наравно, све остале гране и дисциплине... Стварна ратна вештина одражава објективне законитости оружане борбе, захваљујући чему је њена теорија научна и улази у војне науке као њен саставни део“.¹⁴ У дистинктивној спецификацији ратне вештине превладава схватање да је она вештина вођења оружане борбе оружаним снагама у целини и операција, бојева и борби различитог обима. У вези с тим, уважава се и схватање да је ратна вештина теорија и пракса припреме и вођења борбених дејстава на копну, мору и у ваздушном простору.¹⁵

(3) У оружаним снагама Народне Републике Пољске уважавају се разматрања науке о рату (*nauki wojenny*), о војној науци (*nauki wojskowe*) и о ратној вештини (*wojenna sztuka*), која се по оригиналности посебно издвајају у теорији ратне вештине. У тим разматрањима превладава схватање да *nauki wojenny* конституишу науку о рату, да *nauki wojskowe* конституишу науку о оружној борби и да је ратна вештина умеће или вештина оружане борбе. При том се ратна вештина разматра контроверзно и одређује као „... теорија и пракса припремања земље (коалиције) и оружаних снага за рат, као и коришћења у току борбених дејстава материјалних, моралних и милитаристичких потенцијала ради реализације стратегијских, оперативних и тактичких циљева и задатака одређених (зацртаних) политиком државе, као и о руковођењу извођењем ових дејстава“.¹⁶

¹³ *The Encyclopedia Americana*, International Edition, No 19, Grolier Incorporated, International Headquarters, Danbury, Connecticut, 1984, str. 111–112.

¹⁴ С. Н. Козлов и др., *О совјетској војној науци*, ВИЗ, Београд, 1966, стр. 7–23 и 228–303.

¹⁵ Детаљније: Н. В. Пуховский, *О советской военной науке*, ВИ, МНО, СССР, Москва, 1953; *Толковый словарь военных терминов*, ВИ МНО СССР, Москва, 1966; А. А. Гречко, *О военной науке*, „Вооруженные силы Советского государства“, ВИ МНО СССР, Москва 1974; *Война и Армии*, Воениздат, Москва, 1977; *Русская военная мысль*, Москва, 1982; *Советский энциклопедический словарь*, „Советская энциклопедия“, Москва, 1984, итд.

¹⁶ Детаљније: *Дефинисање војних и војскових наука*, пројекат Војне академије, Генералштаб Народне Републике Пољске, Варшава, 1975; *Лексикон војних појмова*, Министарство народне одбране Народне Републике Пољске, Варшава, 1979. итд.

(4) У Југословенској народној армији преовладала су разматрања војне науке у ширем смислу (или науке о општенородном одбрамбеном рату), војне науке у ужем смислу (или опште војне науке) и ратне вештине, која се по оригиналности схватања посебно издвајају у теорији ратне вештине. У тим разматрањима превладавају војнодоктринарна и официјелно прихваћена одређења, релевантна за актуелни војнообразовни процес и за формирање сазнајне освештености о војној науци и ратној вештини. Према тим одређењима: „Војна наука (је) систем учења о суштини и садржају припрема и вођења рата и оружане борбе... Предмет изучавања је рат, посебно његов основни садржај – оружана борба. Истражује, објашњава и дефинише објективне законитости рата и оружане борбе; има своју теорију, принципе и методологију и у тесној је вези са другим наукама и научним дисциплинама. Има више научних области, дисциплина и грана, а све заједно чине систем војних наука који обухвата: општевојне науке, војномедицинске и биолошке, војно-политичке и војноекономске науке... Основу система војних наука чине општевојне науке: ратна вештина, стратегија, оператика и тактика... Ратна вештина (је) теорија и пракса припремања и вођења оружане борбе; најважнија дисциплина у систему војних наука. По основним обележјима припада друштвеним наукама; подручје њеног истраживања и деловања је рат. Назива се и системом општевојних наука. Обухвата стратегију, оперативу и тактику. Као наука истражује, открива, анализира и проверава законитости оружане борбе, утврђује принципе њеног вођења и даље елементе за праксу, уобличене у доктринарне ставове. Као пракса представља субјективну делатност у припремању и вођењу оружане борбе“.¹⁷

Наведена одређења углавном су официјелно усвојена као конвенције у одређеним оружаним снагама и, на основу тога, само су условне сазнајне вредности у њиховим теоријским системима и ефективној комуникацији. Разматрана у целини, она веома концизно одражавају сва схватања о ратној вештини која се сада уважавају у свету. Њиховим свођењем на основне одреднице (или премисе) може се констатовати да се сада под њом подразумева – појединачно и укупно: конкретна вештина, конкретна теорија, конкретна наука и конкретна теорија и пракса. Сва та одређења нису универзално прихваћена, а њихова епистемолошка анализа показује: (а) да појединачно и укупно не одражавају суштину основне војне вештине која се практикује у рату; (б) да су међусобно несагласно и нелогично заснована и (в) да се у њима не одражава суштинска дистинкција између вештине, теорије, науке и праксе. Поред осталог, то су довољни разлози да се оспори њихова научна сазнајна вредност и да се изложи универзално прихватљива дефиниција ратне вештине, која се заснива на научном схватању вештине и научном схватању припреме и вођења основне војне делатности у рату, а то је припрема и вођење борбених дејстава.

¹⁷ *Теорија ратне вештине*, ЦВВШ ОС „Маршал Тито“, Београд, 1990, стр. 114 и 115.

Потпунији увид у наведена научна схватања показује да су актуелне одредбе ратне вештине потпуно антитетичне с ратном стварношћу у области оружане борбе. У тој стварности могу се уочити многе чињенице које такве одредбе потпуно негирају и упућују на уважавање неколико неоторивих ставова о ратној вештини, као најважнијој супсистенцији војне вештине и њеног екстремног испољавања у оружној борби. Пошто је *војна вештина спретност припадника оружаних снага (војска) у брзом и тачном извођењу одређених активности, стечена вежбањем и праксом*, она је увек интегрално уграђена у практиковање свих војних делања у миру и рату. Све те активности, углавном, усмерене су на успешно извођење борбених дејстава, за која се све оружане снаге припремају у миру и употребљавају у рату. То је логичан след узрочно-последичног формирања оружаних снага и њихове употребе у оружној борби. Истовремено, то је логичан след практичне примене војне вештине у рату, где се она увек суштински и у крајњој инстанци испољава као вештина борбених дејстава. По том основу она се у нашој свести увек одражава као вештина припреме и вођења борбених дејстава и њихових пратећих активности у оружној борби. То је релевантно за њену праву антиципацију и научну интерпретацију – уз потпуно уважавање чињенице да је та вештина дуго (све до 1832. године), по одређеној језичкој аналогiji, разматрана као вештина ратовања или умеће ратовања, а затим као ратна вештина. Тиме се прихвата њена актуелна конотација и сви аргументи који су релевантни за њену денотацију и дефинисање као ратне вештине.

Прихватањем наведених аргумената, може се констатовати да је за припрему и вођење борбених дејстава неопходна посебна воља, знање и вештина у обављању свих борбених и неборбених активности, радњи, поступака итд. Спретност у њиховом практиковању је значајан услов за примену стечених и стицање нових знања. У том процесу, она се ограничава на практиковање физичке спретности и увежбаности. С ослонцем на њих, она се своди на способност решавања многих проблема који су изван постојећих знања и вештина. Отуда вештина борбених дејстава и њихових пратећих активности садржи и компоненте обдарености, креативности и комбинаторике. Предмет те вештине су борбена дејства и њихове неопходне пратеће активности, а њена теоријска суштина су одређена правила и норме делања припадника оружаних снага у оружној борби. То све показује да је вештина борбених дејстава или ратна вештина заснована на дијалектичком јединству умећа и знања. До те вештине долази се интегрално – вежбањем и борбеном праксом, те усвајањем и практичном применом искуствених и теоријских знања о припреми и вођењу борбених дејстава и оружној борби. Због тога је савремена ратна вештина, као својеврсна конкретна вештина, заснована на знању о правилном и сврсисходном практичном поступању приликом решавања многих проблема (актуелних стања и процеса оружане борбе) с којима се припадници оружаних снага сусрећу у току припреме и вођења борбених дејстава.

Уважавајући све релевантне аргументе у њиховом правом значењу и правој теоријској интерпретацији, важно је уочити да је ратна вештина примерена само оружаном снагама и њиховој употреби у оружној борби. У том процесу она се непосредно испољава као њихово субјективно умеће припреме и вођења борбених дејстава. Стога се, сасвим оправдано, *под ратном вештином може подразумевати спретност оружаног снага у брзој и тачној припреми и вођењу борбених дејстава, стечена вежбањем и ратном праксом.* У тој пракси она се испољава као конкретна војна вештина, која се заснива: (1) *на способности припадника оружаног снага да одаберу најпогоднија средства и поступке за остваривање циљева борбених дејстава.* Такву способност (таленат, дар итд.) треба првенствено да поседују војсковође и старешине (лица) на руководећим дужностима у јединицама оружаног снага. То је субјективно својство малог броја војнички образованих људи, који могу целисходно и оптимално да планирају, организују и обављају додељене задатке у току оружане борбе; (2) *на свим радњама припадника оружаног снага којима се остварују циљеви борбених дејстава.* То је способност налажења оптималних решења и активности у сукобу с противником, те решавања проблема конкретне праксе у припреми и вођењу борбених дејстава. Она се непосредно испољава у оружној борби као лакоћа у делању припадника оружаног снага и извођењу борбених активности и борбених дејстава; (3) *на скупу правила о припреми и вођењу борбених дејстава.* То су прописи, норме и упутства како треба радити да би се остварили циљеви борбених дејстава. У њима треба да се одражавају одређена војнодоктринарна опредељења и научна знања, па се преко тих правила ратна вештина испољава и као примењена наука. У целини, то значи да се *ратна вештина* (оно што она стварно јесте у оружној борби) сада *испољава као способност за борбена дејства, правило како та борбена дејства да се изводе и умеће извођења борбених дејстава.*

Полазна одредба праксе ратне вештине

Практиковање ратне вештине је својствено свим припадницима оружаног снага у оружној борби. У то практиковање они се укључују обављањем различитих борбених и неборбених активности у борбеним дејствима тактичког, оперативног и стратегијског нивоа и значаја. То показује да је *ратна вештина значајна одредба практиковања борбених дејстава*, као способности припадника оружаног снага за реалну примену воље, знања и умећа на познате, стандардне, и непознате, нестандартне ситуације, комбинавањем свих расположивих чинилаца оружане борбе и услова који се налазе у њеној датости и окружењу. У оружној борби практиковање борбених дејстава се непосредно испољава као реална појава, чију структуру сачињавају релативно стабилни чиниоци и остале компоненте. Њихове функције могу се увек идентификовати као инструменталне, па је, због тога, појава ратне вештине увек у функционалном односу међузависности и условљености у поретку искуство—сазнавање—

практиковање борбених дејстава. То одређује сваку праксу ратне вештине и свако њено испољавање у ратној стварности.

Потпуније сазнавање ратне стварности показује да свако практиковање ратне вештине обухвата све компоненте и одлике активности и живота људи којима се најнепосредније захвата у објективну стварност припреме и вођења борбених дејстава и оружане борбе. У ратној стварности оно је посебно и најважније делање оружаних снага, које се, по одређеној језичкој аналогiji, разматра као пракса ратне вештине. То све показује да је *пракса ратне вештине* (оно што она стварно јесте у оружној борби) *најважније, свесно усмерено и целисходно чулно-практично делање оружаних снага, помоћу којег се најнепосредније мења објективна стварност припрема и вођења борбених дејстава и оружане борбе.* У току мењања те стварности стичу се многа искуства и знања о искуственом подручју ратне вештине и начинима њеног мењања. Таква знања посредовано указују на релативну развојну самосталност ратне вештине и њене праксе, а тиме и на њихову условљеност с целокупном људском праксом, која их развојно усмерава. То усмеравање увек обављају оружане снаге у борбеним дејствима, па је, на основу тога, *пракса ратне вештине – пракса оружаних снага у припреми и вођењу борбених дејстава, односно пракса борбених дејстава.*

Пракса ратне вештине, по својој природи, чини веома компактно дијалектичко јединство субјективне и објективне предметне активности припадника оружаних снага у току стварне припреме и вођења борбених дејстава. То је, истовремено, и најважније војно делање и најдинамичнији део целокупне људске праксе, који се заснива на огромном војном комплексу и предузимању многих рационалних и ирационалних активности помоћу којих се ствара људска историја. Отуда је она историјски потпуно условљена и конструктивно отворена за стварање нове стварности у свом искуственом подручју. То је непосредно подстиче да се непрекидно испољава и опредмећује као активна стваралачка, чулна, свесна и сврсисходна војна активност у области припреме и вођења борбених дејстава. Тиме, наравно, поприма све одлике општости, као и теорије ратне вештине, и све одлике стварности коју та теорија разматра и стално покушава реално да одслика.

Полазна одредба теорије ратне вештине

Свако полазно разматрање о теорији неке конкретне вештине заснива се, експлиците или имплиците, на правим дефиницијама те вештине и њене теорије, а затим на теоријско-методолошким разрешењима свих важних дилема које се односе на те појмове. Ако нема таквих дефиниција, разматрање мора да обухвати строго усмерено дефинисање тих појмова, а затим треба да се усмери на разрешавање пратећих дилема. То је минимум захтева који се морају испунити да би се створила ваљана основа за разматрање одређене теорије и њених актуелних проблема.

Приликом иницијалног разматрања теорије ратне вештине јављају се слични проблеми: проблем њеног правог дефинисања и проблем одређења њених основних конституената, а потом и све сазнајне дилеме које те проблеме прате. Те дилеме дуго постоје у нашој војној јавности и непрекидно оптерећују нашу војнонаучну мисао. Због тога и због њихове међусобне повезаности са стварношћу ратне праксе, могу се разрешити само уважавањем знања о досадашњој ратној пракси, затим на основу литературе у којој се разматра ратна вештина и, на крају, заузимањем сопственог става о томе.

Најважнија знања о ратној пракси и ратној вештини садржана су у војној литератури. Њена ретроспекција показује да је излагање таквих знања започето описима ратова и разматрањима вештине ратовања (умеће војевања), односно умећа ратовања. У суштини, то се и сада ради на сличан начин, само је њихово излагање примерено савременим сазнајним достигнућима и савременој ратној пракси. На описима ратова прво је била заснована теорија о рату, затим научно схватање о рату, а потом је обављено конституисање посебних и комплементарних наука о рату – полемологије и полемографије, с одговарајућим теоријама. На разматрањима вештине ратовања прво је била заснована теорија ратовања или теорија војевања, са селективно уређеном теоријом тактике и теоријом стратегије. С ослонцем на ту теорију, било је засновано научно схватање о ратној вештини, са такође селективно уређеном теоријом тактике и теоријом стратегије. По одређеној аналогiji, то је све допринело да се конституише наука о ратној вештини, с одговарајућим научним дисциплинама и теоријом науке.

У току развоја научног схватања и науке о ратној вештини заснована су и различита схватања о теорији ратне вештине. Она су углавном излагана контекстуално, а затим су официјелно усвајана или одбацивана. То је допринело да се издиференцира неколико схватања теорије ратне вештине која су сада доминантна у појединим оружаним снагама. Она се обично могу уочити у усвојеним дефиницијама ратне вештине и теорије ратне вештине, па је упутно указивање на њихов идентитет и њихов предметни обухват. На пример:

а) У оружаним снагама Сједињених Америчких Држава и већине западних држава *под теоријом ратне вештине подразумева се теорија чију основу сачињавају ратна начела*, односно принципи и правила практичног деловања у обављању војних и сродних послова у припреми и вођењу војних операција (или борбених дејстава) на тактичком, оперативном и стратегијском нивоу.

б) У оружаним снагама Русије и већине источних држава *под теоријом ратне вештине подразумева се најважнији део војне науке који се непосредно бави начинима и облицима оружане борбе*, а њеним закључцима и поставкама руководе се све остале гране и дисциплине.

в) У оружаним снагама Народне Републике Пољске *под теоријом ратне вештине подразумева се теорија припремања земље* (коалиције)

и оружаних снага за рат, те вођења борбених дејстава и коришћења материјалних, моралних и војних потенцијала у њиховом вођењу.

г) У Југословенској народној армији под теоријом ратне вештине углавном се подразумевао систем одређених знања, научних ставова и погледа о начину вођења рата и оружане борбе. Према том схватању, она се бави утврђивањем и класификацијом основних закона, законмерности рата, принципа, чинилаца и облика оружане борбе и борбених дејстава, уопштава стечена искуства из прошлих ратова, истражује међусобни утицај појединих фактора и чинилаца рата и оружане борбе, предвиђа могућа решења итд.¹⁸

Епистемолошка анализа наведених схватања показује да су она међусобно несаслагасна, да се односе на различите предметне области, да су несаслагасна с научним схватањима теорије и вештине, да су универзално неприхватљива и да су сазнајно утемељена као конвенције за поједине оружане снаге. Поред осталог, то су довољни разлози да се оспори њихова научна сазнајна вредност и да се укаже на праву одредбу теорије ратне вештине која је универзално прихватљива и примерена правим основама теорије и развојном преображају знања о ратној вештини и њеном практиковању.

Прави основи за теорију ратне вештине успостављени су сумирањем знања о евидентираним искуствима припреме и вођења борбених дејстава која су оружане снаге стицале у оружној борби. Та су знања исказана у разноврсним стручним и доктринарним документима, у којима се без тешкоћа могу идентификовати односи конкретне праксе као искуства и као вероватног догађања, појединачног, посебног и уопштеног знања. Тиме је стварана поуздана сазнајна основа за конституисање теорије вишег нивоа. Када се тим основама додају резултати научних истраживања оружане борбе и борбених дејстава, односно проблема и процеса релевантних за њихово перспективно практиковање, може се констатовати да је тиме успостављена теорија која је својим одликама превазишла почетну развојну фазу одређену као настанак. Провера такве теорије и њена систематизација су сада постали најважнији послови за конституисање теорије ратне вештине.

Ако се детаљно размотри развојни преображај знања о ратној вештини и њеном практиковању, може се унапред и постулативно констатовати да је теорија ратне вештине теорија припреме и вођења борбених дејстава и оружане борбе. Том констатацијом отклањају се све дилеме око њеног сазнајног обухвата и предметног ситуирања. Када се разматра по том основу, може се поуздано утврдити да теорија ратне вештине, у садашњем стању и *instatu quo ante*, обухвата: посебну мисаоно-сазнајну активност којом се стичу, бележе и чувају знања и

¹⁸ Детаљнија разматрања и дефиниције ратне вештине и теорије ратне вештине у војној литератури, а нарочито у делима: *The Encyclopedia Americana*, International Edition, No 19, Grolier Incorporated, International Headquarters, Danbury, Connecticut, 1984; С.Н. Козлов и др., *О совјетској војној науци*, ВИЗ, Београд, 1966; *Лексикон војних појмова*, Министарство народне одбране Народне Републике Пољске, Варшава, 1979; *Војни лексикон*, ВИЗ, Београд, 1981. итд.

сва забележена знања (основна, интегрисана и систематизована) о спретности оружаних снага у брзој и тачној припреми и вођењу борбених дејстава и о оружној борби. Пошто се та спретност (и неспретност) практикује у стварности борбених дејстава и оружане борбе, то се може постулативно усвојити констатација да *теорија ратне вештине обухвата посебну мисаоно-сазнајну активност којом се стичу (бележе и чувају) знања и сва сачувана знања о стварности припреме и вођења борбених дејстава и о оружној борби.*

Савремена теорија ратне вештине се углавном испољава као резултат научних истраживања многих проблема и процеса припреме и вођења борбених дејстава и оружане борбе и као резултат нормативног (војнодоктринарно, искуствено или постнаучно) одређивања за перспективну праксу припреме и вођења борбених дејстава. Ти се резултати исказују као забележена знања у разноврсним научним, стручним и војнодоктринарним документима и чине највећу сазнајну вредност и најбољи ослонац за унапређење праксе ратне вештине. Због тога се *под теоријом ратне вештине почиње све више подразумевати теорија науке, у којој су мисаоно-сазнајном активношћу смислено сређени и, на одређени начин, повезани општи, посебни и појединачни појмови и ставови (теоријски и уопштени искуствени) помоћу којих наука о ратној вештини сређује искуствене податке и објашњава искуствене појаве припреме и вођења борбених дејстава, оружну борбу, и усмерава њихова даља истраживања.* Тиме се уважава сазнајни реалитет научног схватања ратне вештине и њеног практиковања, а тиме и науке о ратној вештини, која је по многим основама постала интересантна за епистемолошка разматрања.

Полазна одредба науке о ратној вештини

Инвентивна разматрања ратне вештине показују да је она потпуно укомпонована у целокупну стварност оружане борбе. Та је стварност њена права предметна област у којој се испољава кроз практиковање борбених и неборбених активности оружаних снага у току борбених дејстава и међусобног сукобљавања. У свему томе, оружане снаге су непосредно усмерене да решавају актуелне проблеме припреме и вођења борбених дејстава и да практикују њихове процесе. Тиме се конституише комплексна стварност (у актуелној и реалној могућој датости), која је интересантна за теоријска разматрања, за потпунији научносазнајни обухват и за формирање одговарајућег научног схватања.

Конституисање научног схватања о ратној вештини веома је сложен сазнајни процес, који се дуго развија и усваја. Такво схватање се изграђује аналогно заснивању и усвајању научних схватања о осталим значајнијим људским вештинама, као што су: хируршка, сликарска, градитељска, ораторска, спортска итд. Научна схватања о тим вештинама обично се заснивају помоћу научних разматрања одређеног делања и стварности (предметна област) у којој се практикује то делање и

вештина, за коју се конституише одговарајућа наука или научна дисциплина. На основу те аналогije може се постулативно констатовати да је научно схватање о ратној вештини засновано помоћу научних разматрања (и домишљања) стварности оружане борбе и борбених дејстава, те практиковања борбених и неборбених активности и борбених дејстава у актуелној и реално могућој оружној борби. Крајњи резултат тих разматрања треба да буде логички конзистентан систем појмова, судова и закључака о оружној борби и борбеним дејствима, те о проблемима и процесима припреме и вођења борбених дејстава, до којих се долази применом научних метода у оквиру науке о ратној вештини. Тај је систем сада у фази комплексног формирања, па то показује да је и научно схватање о ратној вештини такође у процесу сазнајног конституисања. Аргументи за ту констатацију су следећи:

1) Ратна вештина и њено практиковање идентификовани су као посебна појава, па је она, без обзира на различита схватања и одређења, довољно описана да се може јасно разликовати од осталих појава у оружној борби.

2) Ратна вештина је универзално прихваћен термин (синтагма), па је у току њеног разматрања и разматрања области њеног практиковања успостављен систем симбола који су неопходни за правилно мишљење и комуницирање. То је допринело да се о њој изгради систем искуствено заснованих и теоријски третираних знања, те веома развијен систем доктринарних, логички ваљаних и научно употребљивих ставова. Уз све то, успостављена је веома развијена сазнајна основа за научну обраду њеног практиковања, њеног испољавања и стварности њене предметне области. Све је то засновано на резултатима научних истраживања и одговарајућих теоријских разматрања, која се, углавном, директно или индиректно односе на стварност оружане борбе и борбених дејстава.

3) Стварност испољавања ратне вештине довољно је јасно и прецизно дефинисана као посебна предметна област за научно сазнавање. У тој области нису потпуно јасно и прецизно одређени проблеми и процеси њеног практиковања као предмет научног истраживања или као предмет науке која их истражује. То је допринело да се појави конфузија приликом одређивања предметне области ратне вештине и њеног ситуирања у систем предметних области војних наука. Истовремено, изазвало је сметње у поимању науке о ратној вештини, њеном именовању и сврставању у систем наука. Све то ствара веома значајне гносеолошке проблеме, који се морају решавати у току перспективног конституисања науке и научног схватања о ратној вештини.

4) Досадашња истраживања оружане борбе и борбених дејстава дају довољно доказа да се о ратној вештини и њеном практиковању – на основу извршене идентификације и расположивих појмовних одређења – могу утврдити предмет и хипотезе које се проверавају у оквиру научних, теоријских и емпиријских истраживања.

5) Важеће научне парадигме и постојећи методолошки правци омогућавају научно истраживање у предметној области ратне вештине, па према томе и перспективно формирање научног схватања и науке о ратној вештини.

Наведена аргументација није потпуна и коначна, али је довољна да се уоче пропусти у комплетирању методолошких и теоријских поставки научног схватања и науке о ратној вештини. На то упућују и важеће конвенције, до којих се дошло научним истраживањима и формирањима војних доктрина. Ти се пропусти уочавају и у разматрањима односа праксе, теорије и науке о ратној вештини. У тим разматрањима и суштини њихове сазнајне усмерености назире се и питање *да ли је могућа наука о ратној вештини*. Одговор на то питање није једноставан. Он непосредно зависи од појмовног одређења (од садржаја и обима појма) наука, научна дисциплина, рат и ратна вештина, и од њиховог односа са одговарајућим корелатима праксе и међусобних односа. У разматрањима тих односа утврђено је да је наука о ратној вештини заснована и да се сада налази у процесу сазнајног конституисања. Такво чињенично стање се прихвата као реалитет и објективна датост – без обзира на све дилеме и схватања која су настала као резултат непотпуне научне освештености о ратној вештини и њеној генетичкој трансмутацији и због недостатка епистемолошких разматрања у тој области.

Постулација тврдње да је наука о ратној вештини заснована и да се налази у процесу сазнајног конституисања ослања се на чињенице да је она резултат заснивања научног схватања о ратној вештини, које се такође налази у истом развојном процесу. Та се констатација може поткрепити и научним истраживањима, научним делима и научним знањима о ратној вештини, оружној борби и борбеним дејствима, практиковању борбених и неборбених активности у борбеним дејствима, проблемима и процесима припреме и вођења борбених дејстава. Поред осталог, и епистемолошка анализа таквих знања показује да је наука о ратној вештини рационалан спој: (1) *планираних, организованих и методолошки коректних људских активности којима се долази до објективног, прецизног и систематичног знања о стварности практиковања и испољавања спретности оружаних снага и брзој и тачној припреми и вођењу борбених дејстава и њихових пратећих активности, и (2) веома развојног система објективних, прецизних, систематичних, аргументованих и рационално утемељених знања о оружној борби и борбеним дејствима и о проблемима и процесима припреме и вођења борбених дејстава и њихових пратећих активности, до којих се дошло применом одређених објективних метода истраживања*. Предмет науке о ратној вештини су проблеми и процеси који се пред оружане снаге постављају у току припреме и вођења борбених дејстава и њихових пратећих активности, односно у току оружане борбе, а њена теоријска суштина су објективни закони у тој предметној области, односно објективни закони оружане борбе и борбених дејстава.

Уважавањем свих релевантних чињеница постаје очигледно да се под науком у ратној вештини углавном подразумева дијалектичко јединство научноистраживачких активности којима се стичу научна знања и јединственог развојног система стечених научних знања о стварности у којој се практикује и испољава ратна вештина и о проблемима и процесима тог практиковања. Та знања су резултат и крајњи производ научноистраживачких активности одређеног кадра у оружаним снагама, а тиме и њихове укупне сазнајне освештености о ратној вештини и њеној предметној области. Уз уважавање тих знања често се прихвата и схватање да је наука о ратној вештини – у садашњем стању и *in statu quo ante* – систематизовано целокупно научно знање, или *развојни скуп истинитих, методски сређених знања највишег степена о оружној борби и борбеним дејствима и о проблемима и процесима припреме и вођења борбених дејстава и њихових пратећих активности*. Тиме се, практично, наука о ратној вештини поистовећује са теоријом науке о ратној вештини, па ту разлику треба уочавати и уважавати у теоријском раду. На ту дистинкцију упућује и генетичка трансмутација ратне вештине, која се испољава као њен развојни реалитет.

* * *

Наша војнотеоријска мисао се сада налази у ситуацији да разматра основне теоријско-методолошке проблеме сопствене науке о ратној вештини. Та се разматрања углавном парцијално односе на решавање несагласних схватања и дилема око постојања и идентификације војне науке о ратној вештини, а затим и око њеног именовања и сврставања у систем војних наука. Неке од тих дилема војни теоретичар Димитрије Ђурић (некада познат и непотребно заборављен) ваљано је решио у теоријским радовима из области ратне вештине 1879–1893. године. Он је указао на постојање науке о ратној вештини (наука о војни – РШ) и на њено место у тадашњем систему војних наука. Но, без обзира на то и на чињеницу да је војна наука о ратној вештини била заснована око 1828. године (а код нас око 1907. године), наши војни теоретичари су тек у току 1968–1970. године – а нарочито на Симпозијуму о војној науци, одржаном у Београду 1970. године – успели потпуније да идентификују њено постојање и њене основне конститивне елементе: предмет, теорију, језик, методологију итд.

После фактичког утврђивања идентитета (војне) науке о ратној вештини војни теоретичари су се нашли, и сада се налазе, пред проблемом њеног именовања. Тај проблем је актуелан у свету око 166 година, а нама су га оставили у наслеђе оснивачи војне науке о ратној вештини Карл Клаузевиц, Анри Жомини, наши војни теоретичари Живојин Р. Мишић, Петар Пешић и њихови следбеници. Свесни тог наслеђа, наши војни теоретичари су, почев од 1950. године, покушавали да га разреше додељивањем различитих имена, излагањем различитих дефиниција и међусобно несагласних објашњења. То је

довело до потпуног nesaglasja у литератури и у нашим схватањима ратне вештине, па је тај проблем остао актуелан за научно решавање. Наши теоретичари су покушавали да војну науку о ратној вештини именују следећим називима: „ратна наука“, „ратна теорија“, „теорија рата“, „војна наука“, „чиста војна наука“, „општа војна наука“, „војна наука у ужем смислу“, „војна теорија“, „ратна вештина“, „ратна вештина као војна наука“, „теорија ратне вештине“, „научна теорија ратне вештине“, „теорија ратне вештине као наука“ итд., а најчешће „ратна вештина као наука“. Наравно, све то изазива потребу за теоријско-методолошком доследношћу у именовању војне науке о ратној вештини.

Именовање војне науке о ратној вештини подразумева упознавање њених најважнијих одлика, њене садржајно-предметне одређености и сазнајне усмерености. На то упознавање упућују научни и практични разлози, а највише семантичке потребе да се лакше сналазимо у мноштву термина и синтагми помоћу којих је та наука именована. Полазно сазнајно упориште за правилно именовање војне науке о ратној вештини налази се у многим чињеницама, а нарочито:

(а) у реалном постојању ратне вештине као спретности оружаних снага у брзом и тачном извођењу борбених дејстава и њихових пратећих активности, стечених вежбањем и ратном праксом, а затим у практичном испољавању те вештине као способности оружаних снага за борбена дејства, као правила како та борбена дејства треба изводити и као умећа припреме и вођења борбених дејстава и њихових пратећих активности у рату;

(б) у реалном постојању и предметној одређености оног дела стварности у којем се ратна вештина практично испољава, а то је без сумње оружана борба;

(в) у реалном постојању проблема које зарађене оружане снаге морају да решавају у ратним условима практичном применом ратне вештине, а то су проблеми припреме и вођења борбених дејстава и њихових пратећих активности у оружној борби;

(г) у реалном постојању теорије о оружној борби и проблемима и процесима припреме и вођења борбених дејстава које оружане снаге усвајају и практично примењују у ратној пракси;

(д) у реалном постојању науке која изучава проблеме и процесе припреме и вођења борбених дејстава и оружну борбу, а то су проблеми и процеси оног дела ратне стварности у којем се ратна вештина испољава као пракса;

(ђ) у реалном постојању конкретних наука које не изучавају одговарајуће вештине као конкретно људско умеће, спретност, практичну стваралачку способност да се нешто ради по правилима итд. Оне изучавају проблеме и процесе (појаве) које људи својим умећем (вештина) решавају и практично обављају у оном делу стварности у којем се те вештине практикују. Такве науке се уважавају као науке о одређеним вештинама и именују асоцијативно с њиховим предметним областима;

(е) у реалном доприносу искуствених, теоријских и, нарочито, научно-теоријских знања о проблемима и процесима припреме и вођења борбених дејстава и о оружној борби, развоју ратне вештине и сцијентизацији њене праксе;

(ж) у реалном постојању ратне вештине у интернационалним (светске) размерама и реалним потребама да се војна наука о ратној вештини именује такође универзално прихватљивим термином;

(з) у реалном постојању теорије значења, која омогућава коректно именовање војне науке о ратној вештини сагласно њеном предмету изучавања – асоцијативно са самом ратном вештином, а затим са њеним научним дисциплинама: војном стратегијом, оператиком и тактиком.

Наведене чињенице посредовано су указивале, и указују, на потребу да се именује конкретна, посебна војна наука која целовито изучава оружну борбу, те проблеме и процесе припреме и вођења борбених дејстава и њихових пратећих активности. То у дискурзивном, артикулисаном логичком мишљењу практично значи да она изучава актуелне проблеме и процесе реалне праксе ратне вештине. Та је пракса веома пробабилна у својој предметној области и погодна за актуелно емпиријско и теоријско мишљење, а затим и за остензибилно научно сазнавање, које омогућава превођење стечених знања у квалитативно ново умеће. Када се то све стави у заједнички, строго усмерени предметни, ментални и језички контекст, захтева да се именује термином који ће, пре свега, имати практично значење, а потом практичну и научну сврху у комуницирању, ефективној комуникацији и у језику теоријског мишљења.

Пошто у (нашој) војној литератури не постоји име војне науке о ратној вештини које би задовољило наведене захтеве, присиљени смо да – сагласно досадашњој лингвистичкој (глотологијска) пракси – стварамо нови термин с ослонцем на најстарији европски књижевни језик, односно на старогрчки језик. Тај језик пружа поуздано језичко извориште за стварање терминологије у разним областима духовног и материјалног живота, па тиме и у области ратне вештине. Стога су према том језику били усмерени сви наши идиоглотологијски напори и наша научна трагања за правим именом науке о ратној вештини.¹⁹ Резултати тих трагања показали су се научно коректни и универзално прихватљиви.

Након вишегодишњег трагања за правим именом науке о ратној вештини створили смо термин *полемистика*, којим је решен проблем

¹⁹ Истраживање и стварање имена науке о ратној вештини обављено је у сарадњи са Љиљаном Црепајац, Радомиром Животићем и Божидаром Јововићем у оквиру реализације научноистраживачког задатка *Научна изграђеност ратне вештине*. О томе детаљније у: Љиљана Црепајац, *Улога грчког језика у стварању терминологије и предлог за усвајање интернационалног термина за појам „наука о ратној вештини“* (научна грађа), ЦВВШ ОС „М. Тито“, ИСИ, Београд, 1990; Радосав Шуљагић, *Теорија ратне вештине* (докторска дисертација), Универзитет Војске Југославије, Београд, 1993, и Радомир Животић и Божидар Јововић, *Језик и стил ратне вештине*, ЦВВШ ОС „М. Тито“, ИСИ, Београд, 1990.

њеног именованја. То је универзално прихватљиво име, које одговара духу и природи старогрчког језика, језика науке (мета-језик), српског (српскохрватског) језика, а тиме и језика наше ратне вештине. Приликом стварања тог термина примењена је коректна идиоллингвистичка (или идиоглотологијска) процедура. Тиме је задовољена неопходна теоријско-методолошка доследност у правилном именованју те науке, уважавањем правила и захтева етимологије и науке о грађењу нових речи. При томе је утврђено да је термин *полемистика* примерен најважнијим одликама науке о ратној вештини, асоцира на ратовање (војевање) и науку, њену садржајно-предметну одређеност и сазнајну усмереност. Задовољава потребе и семазиолошке захтеве за лакшим сналажењем у мноштву термина и синтагми помоћу којих је та наука била (претходно) именована и означавана. У свему томе, термин *полемистика* има практично значење и задовољава практичну и научну сврху у комуницирању, ефективној комуникацији и у језику теоријског мишљења. На основу тога и на основу предлога Љиљане Црепајац, тај термин је у значењу науке о ратној вештини 1991. године укључен у језичку номенклатуру која се користи у Организацији уједињених нација. То су довољни разлози за његово усвајање и за универзално коришћење у теоријском раду. Стога верујемо да ће то име бити универзално прихваћено и коришћено и у војскама Српства.